

Vai trò của người làm báo trong việc thực hiện trách nhiệm xã hội của báo chí ở nước ta hiện nay

15:08 16/08/2024

Tác giả: Đang cập nhật

Báo chí nói chung là một trong những kênh chính tạo dư luận xã hội. Báo chí cách mạng Việt Nam càng cần trách nhiệm xã hội cao, vì báo chí là phương tiện thông tin thiết yếu đối với đời sống xã hội, tuyên truyền, phổ biến, góp phần xây dựng và bảo vệ đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, thành tựu của đất nước và thế giới theo tôn chỉ, mục đích của cơ quan báo chí, phục vụ lợi ích quốc gia - dân tộc, cộng đồng xã hội. Chính vì vậy, trong bối cảnh hiện nay, vai trò của người làm báo trong việc thực hiện trách nhiệm xã hội của báo chí là cực kỳ quan trọng, bởi họ có trách nhiệm phản ánh một cách chính xác, đa chiều cạnh và đa dạng về thực tế xã hội,... mang lại thông tin có giá trị, kịp thời cho độc giả.



Bí thư Trung ương Đảng, Trưởng Ban Tuyên giáo Trung ương Nguyễn Trọng Nghĩa cùng các đại biểu tham quan các sản phẩm báo chí trưng bày tại Hội Báo toàn quốc năm 2023_Ảnh: TTXVN

1- Báo chí cách mạng Việt Nam là một nền báo chí kiểu mới, do Đảng Cộng sản tổ chức, lãnh đạo; lấy chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng chính trị tư tưởng. Đó là nền báo chí của nhân dân, vì lợi ích cao cả của nhân dân mà hoạt động, chịu sự giám sát của nhân dân. Báo chí cách mạng Việt Nam là một hệ thống các cơ quan thông tin đại chúng, bao gồm nhiều loại hình ở nhiều cấp, thuộc nhiều cơ quan chủ quản khác nhau. Tính đến cuối năm 2023, sau khi thực hiện Quy hoạch hệ thống báo chí toàn quốc, nước ta có hệ thống báo chí đồng đảo với 6 cơ quan truyền thông đa phương tiện chủ lực (Báo Nhân Dân, Đài Truyền hình Việt Nam, viết tắt là VTV, Đài Tiếng nói Việt Nam, viết tắt là VOV, Thông tấn xã Việt Nam, Báo Quân đội nhân dân, Báo Công an nhân dân). Có 15 cơ quan báo chí (11 báo, 3 tạp chí và Đài Truyền hình Kỹ thuật số VTC) nằm trong cơ quan truyền thông chủ lực đa phương tiện. Ngoài ra, còn có 127 cơ quan báo; 671 cơ quan tạp chí (319 tạp chí khoa học, 72 tạp chí văn học nghệ thuật).

Đội ngũ người làm báo có khoảng 41.000 người, trong đó khối phát thanh, truyền hình xấp xỉ 16.500 người. Tổng số người được cấp thẻ nhà báo kỳ hạn 2021- 2025 tính đến tháng 12-2023 là 20.508 người, trong đó 7.587 người có bằng tốt nghiệp đại học trở lên ngành báo chí⁽¹⁾. Đội ngũ phóng viên, biên tập viên đồng đảo trên mọi lĩnh vực, từ kinh tế đến chính trị, xã hội, từ các cơ quan báo chí Trung ương đến địa phương. Đây là lực lượng hùng hậu và quan trọng không những trong việc tuyên truyền đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, mà còn làm nhiệm vụ phản biện xã hội, là cầu nối giữa Nhà nước với nhân dân, phản ánh nhu cầu, nguyện vọng của nhân dân và phát hiện những vấn đề đang đặt ra trong đời sống xã hội.

Báo chí ở Việt Nam đóng vai trò quan trọng trong đời sống xã hội và chính trị. Sau đây là một số vai trò chính của báo chí cách mạng Việt Nam:

Thứ nhất, tuyên truyền chủ trương, đường lối của Đảng và các chương trình, kế hoạch của Nhà nước trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước. Từ đây báo chí góp phần hình thành, nâng cao nhận thức đúng đắn, khoa học về đường lối, chủ trương, chính sách đó trong đồng đảo quần chúng nhân dân và cán bộ, đảng viên.

Thứ hai, phản ánh thông tin có định hướng xây dựng tích cực về thực trạng, nội dung, tiến bộ, kết quả, kinh nghiệm, bài học nảy sinh trong quá trình phát triển, những vấn đề thực tế đang diễn ra trên khắp đất nước ta. Qua đó vừa hình thành được nhận thức toàn diện, vừa củng cố, nâng cao

tin tức và thái độ tích cực (giá trị, lòng tin, lý tưởng, động cơ) của người dân. Trên cơ sở nhận thức ấy, báo chí có vai trò quan trọng trong việc xây dựng hệ giá trị phù hợp, củng cố niềm tin, quyết tâm, sự nhiệt tình, hăng hái tham gia của mọi tầng lớp nhân dân vào sự nghiệp xây dựng, bảo vệ và phát triển đất nước.

Thứ ba, cung cấp thông tin và truyền thông về các sự kiện, vấn đề xã hội, chính trị, kinh tế, văn hóa và khoa học - kỹ thuật đến công chúng. Điều này giúp người dân hiểu rõ hơn về thế giới xung quanh và tham gia vào các cuộc thảo luận, quyết định xã hội. Cùng với đó, báo chí ngày nay có khả năng trở thành phương tiện hiệu quả trong việc nâng cao dân trí, có thể chuyển tải tới người đọc không chỉ tri thức cụ thể, trực tiếp, mà còn thông qua nhiều hình thức tác động để nâng cao trình độ nhận thức, giúp con người hoàn thiện về văn hóa, lối sống. Báo chí không chỉ cung cấp thông tin, mà còn giáo dục và nâng cao nhận thức của công chúng về các vấn đề quan trọng, như giáo dục, sức khỏe, môi trường và an ninh.

Thứ tư, báo chí tham gia quản lý xã hội, quản lý đất nước. Nói cách khác, đó là thực hiện vai trò của báo chí như phương tiện bảo đảm thông tin hai chiều nhằm tạo sự thống nhất, hài hòa giữa ý Đảng, lòng dân. Báo chí góp phần tuyên truyền, phổ biến, góp phần xây dựng và bảo vệ đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, thành tựu của đất nước và thế giới theo tôn chỉ, mục đích của cơ quan báo chí; góp phần phát hiện và ngăn chặn kịp thời hành vi vi phạm pháp luật và hiện tượng tiêu cực trong xã hội.

Thứ năm, đấu tranh chống các thế lực thù địch và bảo vệ an ninh quốc gia. Báo chí cách mạng tham gia vào cuộc chiến thông tin, đấu tranh chống các luận điệu xuyên tạc, vu cáo, bôi nhọ của các thế lực thù địch và bảo vệ an ninh quốc gia.

Thứ sáu, trong xu thế phát triển như vũ bão của công nghệ thông tin, internet kết nối vạn vật, trí tuệ nhân tạo..., nhiều kênh thông tin cá nhân thông qua mạng xã hội trong nước và ngoài nước xuất hiện, làm đa dạng thông tin, nhưng cũng gây khó khăn trong việc xác định tính đúng đắn, xác thực của thông tin,... Bởi vậy, báo chí chính thống có vai trò dẫn dắt, là chỗ dựa về độ chuẩn xác, tính trung thực, nhất là kịp thời trong việc đưa tin, tạo dư luận và định hướng dư luận xã hội.

2- Trong bối cảnh hiện nay, tình hình thế giới có nhiều diễn biến phức tạp, khó lường, tình hình kinh tế - xã hội trong nước còn gặp nhiều khó khăn, thời cơ và thách thức đan xen, thì trách nhiệm xã hội của báo chí càng cần được đề cao để góp phần cùng toàn Đảng, toàn dân giữ vững ổn định chính trị, tiếp tục đổi mới, phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế. Báo chí ngày càng có ảnh

hưởng và tác động to lớn đến nhận thức và thái độ của dư luận xã hội trong nước và ngoài nước, không những ảnh hưởng đến tình hình kinh tế, an ninh, chính trị trong nước, mà còn tới hình ảnh, uy tín và vị thế của đất nước ta trên thế giới. Vì vậy, trách nhiệm của báo chí, đặc biệt là trách nhiệm xã hội của báo chí càng có ý nghĩa quan trọng, bao gồm việc cung cấp thông tin chính xác và đa chiều, đề xuất các quan điểm đa dạng và bảo đảm sự minh bạch trong quy trình thông tin và truyền thông. Báo chí có trách nhiệm làm nổi bật các vấn đề xã hội quan trọng, góp phần tạo ra nhận thức, thúc đẩy trao đổi và thảo luận xã hội. Hơn nữa, báo chí còn giữ vai trò bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của công dân, đặc biệt là trong việc giám sát và tăng cường tính minh bạch trong hoạt động của các cơ quan công quyền.

Với những trọng trách đó, báo chí cách mạng Việt Nam phải bảo đảm thông tin được truyền tải phản ánh đúng, đầy đủ và trung thực về các vấn đề xã hội, kinh tế và chính trị, phục vụ lợi ích của nhân dân và xã hội, truyền bá và giáo dục về lý tưởng cách mạng, ý thức cộng đồng và lòng yêu nước. Ở đây, trách nhiệm xã hội của báo chí cách mạng Việt Nam thể hiện chủ yếu qua các mặt sau:

Tuyên truyền, giáo dục về vai trò và tính tất yếu của sự lãnh đạo của Đảng. Đấu tranh kiên quyết với những âm mưu thủ đoạn chia rẽ, hòng làm suy yếu Đảng, phủ nhận vai trò và sự lãnh đạo của Đảng.

Tuyên truyền về xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân. Báo chí cũng nghiên cứu tổng kết thực tiễn quá trình cải cách hành chính, đổi mới cơ chế quản lý, phương thức hoạt động của Nhà nước và hệ thống chính quyền các cấp nhằm phát huy quyền làm chủ của nhân dân; tăng cường khả năng quản lý và điều hành xã hội bằng hệ thống luật pháp. Báo chí cũng tổng kết, phổ biến kinh nghiệm xây dựng hệ thống chính trị ở cơ sở. Báo chí hướng về cơ sở, giúp cán bộ ở cơ sở hiểu biết và nắm bắt kịp thời thông tin, nắm chắc đường lối, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước, tổ chức vận động quần chúng đưa nghị quyết, chính sách, pháp luật của Đảng, Nhà nước vào thực tế cuộc sống.

Tuyên truyền giáo dục cho nhân dân về chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước ta. Báo chí góp phần xây dựng thế giới quan, nhân sinh quan cách mạng, phương pháp luận khoa học và cách mạng cho nhân dân, làm cho chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh thực sự là kim chỉ nam, là nền tảng tư tưởng của toàn Đảng, toàn dân ta. Kiên quyết đấu tranh phòng ngừa các nguy cơ chệch hướng con đường đi lên chủ nghĩa xã hội; nguy cơ diễn biến hòa bình; nguy cơ suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tự diễn biến,

tự chuyển hóa trong nội bộ Đảng..., góp phần vào công cuộc chỉnh đốn Đảng, củng cố niềm tin trong nhân dân.

Tuyên truyền văn hóa truyền thống, nâng cao năng lực thẩm mỹ đủ trình độ đấu tranh loại trừ và miễn dịch với sự “xâm thực văn hóa” độc hại từ bên ngoài, trái với bản sắc tốt đẹp của văn hóa dân tộc. Bồi đắp tinh thần yêu nước, yêu chủ nghĩa xã hội, yêu quý những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc.

Hiện nay, cuộc đấu tranh tư tưởng lý luận để bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, chống các luận điệu sai trái của các thế lực thù địch, phần tử cơ hội chính trị vẫn đang diễn ra gay gắt. Khi mà các thế lực thù địch đang hằng ngày, hằng giờ thực hiện âm mưu “diễn biến hòa bình” thì báo chí còn có trách nhiệm trong việc chiến đấu, không để kẻ xấu lợi dụng xuyên tạc, bóp méo sự thật, tuyên truyền kích động, chống đối Đảng, Nhà nước và sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa của chúng ta. Việc đấu tranh bảo vệ nền tảng tư tưởng, phản bác các quan điểm sai trái, thù địch được tổ chức thực hiện đồng bộ, mạnh mẽ, quyết liệt ở các cơ quan báo chí từ Trung ương đến địa phương. Các cơ quan báo chí trên cả nước đã có những biện pháp chủ động, tích cực, đổi mới, sáng tạo nhằm tăng cường tuyên truyền chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước sâu rộng đến quần chúng nhân dân; thực hiện các chương trình, tuyến bài trực tiếp đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch tấn công nền tảng tư tưởng của Đảng...

Với vai trò xung kích trên mặt trận văn hóa - tư tưởng, báo chí đã góp phần rất lớn trong việc định hình và lan tỏa chuẩn mực văn hóa ứng xử trong xã hội, góp phần xây dựng và phát triển văn hóa, con người mới theo nội dung cơ bản trong Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa VIII, tháng 7-1998, của Ban Chấp hành Trung ương, “Về xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”; Nghị quyết số 33-NQ/TW, ngày 9-6-2014, của Ban Chấp hành Trung ương, “Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”;... và Kết luận số 76-KL/TW, ngày 4-6-2020, của Bộ Chính trị, “Về tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 33-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”.

Sau gần 40 năm đổi mới, đất nước ta đạt được nhiều thành tựu quan trọng, tuy nhiên mặt trái của nền kinh tế thị trường cũng xuất hiện, đó là chủ nghĩa cơ hội, thực dụng, tham nhũng, lãng phí, một bộ phận trong xã hội phai nhạt lý tưởng, suy thoái về đạo đức, lối sống. Ở góc độ này, trách nhiệm xã hội của báo chí là phải tham gia đấu tranh tích cực với các hiện tượng tiêu cực và tệ nạn xã hội. Đặc biệt, báo chí tham gia đấu tranh hiệu quả, đúng pháp luật với các hiện tượng tham

những, suy thoái về đạo đức, lối sống của một bộ phận cán bộ, đảng viên, thậm chí ngay cả với những người làm báo.

3- Vai trò của người làm báo trong việc thực hiện trách nhiệm xã hội của báo chí là vô cùng quan trọng, bởi hoạt động nghiệp vụ của nhà báo đóng vai trò chính trong việc thu thập thông tin từ nhiều nguồn khác nhau, phân tích và đánh giá để tạo ra các bài báo. Nhà báo có trách nhiệm phản ánh thực tế xã hội một cách chính xác và đa chiều, từ các vấn đề xã hội, kinh tế, chính trị đến văn hóa, giáo dục..., giúp cung cấp thông tin có giá trị, kịp thời cho độc giả.

Nhà báo có vai trò quan trọng trong việc tạo ra nội dung giáo dục và tư duy, góp phần vào việc nâng cao nhận thức và sự hiểu biết của công chúng về các vấn đề xã hội và chính trị, tạo điều kiện thuận lợi cho những diễn đàn lớn nhỏ để trao đổi và thảo luận về các vấn đề quan trọng trong xã hội. Đồng thời, nhà báo tạo ra các cơ hội cho việc đối thoại và tương tác với công chúng, lắng nghe và phản ánh quan điểm và ý kiến của họ trong quá trình sản xuất nội dung thông tin.

Đặc biệt, hiện nay trong môi trường truyền thông kỹ thuật số, thông tin có thể được lan truyền nhanh chóng và rộng rãi mà không qua kiểm tra hoặc xác minh. Báo chí phải bảo đảm rằng thông tin được truyền tải là đáng tin cậy và không gây hiểu lầm hoặc lệch lạc. Đây chính là điều khác biệt chính giữa báo chí với mạng xã hội.

Trong khi khai thác dữ liệu và công nghệ tiên tiến để cung cấp nội dung cá nhân hóa, báo chí phải bảo vệ quyền riêng tư và dữ liệu cá nhân, tránh xâm phạm quyền riêng tư và phải sử dụng dữ liệu một cách an toàn và minh bạch. Báo chí cũng phải duy trì sự độc lập và minh bạch trong hoạt động của mình, không để bị chi phối bởi các lợi ích thương mại.

Các công nghệ mới mở ra rất nhiều cơ hội cho sự tương tác và tham gia của công chúng, báo chí cũng phải bảo đảm rằng công chúng hiểu về khả năng giới hạn và rủi ro của thông tin trên internet, cũng như khuyến khích tinh thần phê phán và nhận thức đúng đắn khi tiếp nhận thông tin.

Để thực hiện tốt trách nhiệm xã hội của báo chí, bản lĩnh chính trị vững vàng, đạo đức nghề nghiệp trong sáng và năng lực nghề nghiệp là những phẩm chất hàng đầu của người làm báo. Điều này thể hiện trên nhiều mặt của hoạt động nghiệp vụ, như thái độ trước các hiện tượng có dấu hiệu tiêu cực; ý thức rèn luyện chuyên môn, nghiệp vụ, nâng cao phẩm chất chính trị; nhận thức rõ mối quan hệ giữa đấu tranh chống tiêu cực với ý thức trách nhiệm trong việc bảo vệ lợi ích của đất nước, nhân dân; và phải luôn luôn có cái "tâm" trong sáng. Nhà báo khi chống tiêu cực phải có động cơ xây dựng, đặt mình ở trong cuộc để tìm hiểu, tháo gỡ, chứ không đặt mình ở bên ngoài,

bên trên để phê bình, phán xét và nguy hiểm nhất là thiếu công tâm, khách quan, bị tác động bởi sự vụ lợi hay động cơ không trong sáng. Ngoài ra, nhà báo phải hiểu sâu sắc, cân nhắc kỹ lưỡng từng việc làm, xem xét, phân tích đầy đủ hậu quả chính trị, xã hội của từng chi tiết trong tác phẩm của mình. Nếu thông tin đưa ra chưa được kiểm chứng hoặc chưa được điều tra kỹ thì sẽ ảnh hưởng không nhỏ đến dư luận xã hội, tư tưởng của quần chúng.

Bên cạnh đó, ý thức nghề nghiệp cũng có vai trò quan trọng, bởi năng lực nghề nghiệp của nhà báo quyết định đến việc giải quyết tốt mối quan hệ giữa việc bảo đảm thông tin nhanh chóng, chính xác, đồng thời đúng định hướng chính trị. Độ nhạy bén của nghề nghiệp, nói chính xác hơn là độ nhạy bén chính trị của nhà báo, đòi hỏi nhà báo “bắt” được mạch sống chủ đạo của xã hội để phát hiện vấn đề và chọn thời điểm cũng như tìm cách thức thông tin phù hợp, hiệu quả. Xã hội càng phát triển thì nhu cầu thông tin càng cao, càng đa dạng, nhất là càng phải nhanh chóng, kịp thời. Là nhà báo chân chính thì phải phát hiện, lựa chọn, xử lý thông tin không chỉ nhanh, kịp thời, mà quan trọng là phải trung thực, chính xác, khách quan, phản ánh đúng tâm tư, nguyện vọng của nhân dân và đúng định hướng chính trị của Đảng, tác động tích cực và hiệu quả đến tiến bộ và sự phát triển của xã hội.

Trong bối cảnh chuyển đổi số ở Việt Nam, việc nâng cao trách nhiệm xã hội của báo chí đòi hỏi các giải pháp phù hợp với thực tế công nghệ và xã hội. Đối với đội ngũ nhà báo, cần thực hiện một số giải pháp sau:

Một là, nâng cao hiệu quả công tác đào tạo. Cung cấp các chương trình đào tạo phù hợp, chuyên sâu về nghề báo cho nhà báo, bao gồm cả bản lĩnh chính trị, đạo đức nghề nghiệp và kỹ năng chuyên môn. Người làm báo chí cách mạng cần hiểu rõ và thấm nhuần tư tưởng, quan điểm của Đảng về báo chí cách mạng, xác định rõ mình là người chiến sĩ trên mặt trận tư tưởng. Việc nâng cao trình độ chuyên môn giúp nhà báo có khả năng phát triển nội dung chất lượng và bảo đảm tính chính xác và đa chiều của thông tin. Cung cấp các chương trình đào tạo và tài liệu đầy đủ về trách nhiệm xã hội trong môi trường số hóa cho nhà báo, bao gồm hiểu biết về ảnh hưởng của thông tin sai lệch và tin giả trong môi trường truyền thông số hóa, cũng như về cách thức thực hiện trách nhiệm xã hội trong việc sản xuất và phân phối nội dung trực tuyến.

Hai là, tạo ra một môi trường làm việc thân thiện. Môi trường làm việc thân thiện, minh bạch và độc lập sẽ tạo điều kiện cho nhà báo phát triển nội dung một cách sáng tạo, trung thực và đáng tin cậy. Phát triển các nền tảng trực tuyến để tạo cơ hội cho đối thoại và tương tác giữa nhà báo và công chúng, giúp nhà báo hiểu rõ hơn tâm tư, nguyện vọng và nhu cầu của độc giả, người dùng

trực tuyến.

Ba là, thúc đẩy đạo đức nghề nghiệp và tinh thần tự giác thực hiện trách nhiệm xã hội. Khuyến khích nhà báo tuân thủ các nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp và tự giác thực hiện trách nhiệm xã hội trong công việc của mình. Tạo ra quy định và hướng dẫn rõ ràng về đạo đức nghề nghiệp và trách nhiệm xã hội, đồng thời thúc đẩy việc tuân thủ quy định và hướng dẫn đó. Tạo ra hướng dẫn và chính sách cụ thể về trách nhiệm xã hội trong môi trường truyền thông số hóa, bao gồm việc kiểm soát thông tin sai lệch, bảo vệ quyền lợi của người dùng trực tuyến, thúc đẩy thông tin chính xác và đa chiều.

Bốn là, tăng cường hợp tác và giao lưu quốc tế. Trong bối cảnh hiện nay, hơn lúc nào hết, cần khuyến khích nhà báo trang bị cho mình tư duy, tầm nhìn rộng mở, mang tính kết nối toàn cầu. Bởi vậy, nhà báo phải có khả năng ngoại ngữ để tham gia vào hoạt động hợp tác và giao lưu với nhà báo và tổ chức truyền thông quốc tế.

Nguồn: tapchiconsan.org.vn

(1) Số liệu về các cơ quan báo chí Việt Nam năm 2023, Trang thông tin vietnam+, ngày 21/12/2023 <https://www.vietnamplus.vn/so-lieu-ve-cac-co-quan-bao-chi-viet-nam-nam-2023-post916933.vnp>

Link bài viết: <https://nguoilambao.vn/public/index.php/vai-tro-cua-nguoi-lam-bao-trong-viec-thuc-hien-trach-nhiem-xa-hoi-cua-bao-chi-o-nuoc-ta-hien-nay>